

TÚLNÉPESEDÉS, NÉPESSÉGFOGYÁS, ÖREGEDÉS ÉS BEVÁNDORLÁS MINT A GLOBÁLIS KIHÍVÁST JELENTŐ DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

A demográfiai folyamatok mindig is kihívást jelentettek az emberiség számára, de különösen így van ez a 21. században, amikor szinte a világ minden országa küszködik a demográfiai folyamatok valamiféle kiegyensúlyozatlanságával. Az ember természeténél fogva újabb dolgok megszerzésére vágyik és ezért nyugtalan. Vágyai kielégítésére való törekvése nemcsak a környezetére, hanem a demográfiai folyamatokra is hatással van. Mivel pedig ezek a folyamatok állandó mozgásban vannak, így folytonos kihívást jelentenek az ember számára. Az emberiség mindig is kereste a választ ezekre a kérdésekre, azonban a helyzet kiszámíthatatlansága és a rendelkezésre álló eszközök korlátozottsága miatt, a demográfiai problémák maradandó kihívást jelentenek. Ezeknek a folyamatoknak megvannak a maguk meghatározó tényezői.

Az elsőt az idővel kapcsolatos tényezőnek nevezzük. Minden korban mások a problémák. Az ókori emberek egészen más környezetben és lehetőségek között élték a maguk életét, vágyaik szerényebbek és más típusúak voltak. Azaz az ókori társadalomnak, mint minden kornak, megvoltak a maga szükségletei, az életet azonban más szempontból értékelte. Ennek következtében a demográfiai folyamatokat nem mindig minősítette problémáknak. A középkori társadalom kihívásai sok szempontból különböztek az ókoriétól. A lehetőségek bővültek, a társadalom differenciálódott, egyre inkább törekedtek társadalmuk problémáinak megoldására. A modern kor embere teljesen mást lát és tapasztal a társadalomban. Nemcsak a lehetőségek tekintetében látható a növekedés, hanem az azokat biztosító eszközök és ismeretek is egészen más formát öltenek. A modern kor emberének messzebb terjednek a vágyai. Személyére pedig a tenni akarás, tudásra törekvés, a környezet felkutatása és birtokba vétele, valamint a maga hasznára fordítása, a társadalmát és környezetét javítani akarás, a társadalom által kínált lehetőségek felhasználása és bővítése, kutatás, a demográfiai folyamatokra vonatkozó kérdések megválaszolására való törekvés jellemezi.

A második tényezőt a térrel kapcsolatosnak mondjuk. Ennél azokról a tényezőkről beszélünk, melyek sajátosan egy adott területre érvényesek. Ezekhez tartoznak a kultúrák, helyi szokások, mentális és magatartás módok, amelyek mint szokásjogi normák az adott területen lakók életét szabályozzák.

A demográfiai folyamatok nem mindig vannak egyensúlyban: a népesség növekedhet és csökkenhet is, aminek következtében negatív és hátrányos jelenségek jelentkez-

hetnek a társadalomban. Ezek közül a jelenségek közül a leggyakoribbak a következők: túlnépesedés, népességfogyás, öregedés, bevándorlás.

1. A TÚLNÉPESEDÉS

A Magyar Értelmező Kéziszótár meghatározása szerint, túlnépesedés a lakosság létszámának olyan megnövekedése, amely a munkalehetőség és az életszínvonal rovására megy.¹ Az emberiség létszámának növekedése mindig jellemző volt, de az utolsó száz-kétszáz év statisztikai szerint ugrásszerű növekedés volt tapasztalható. A pontosabb felmérések adatai értelmében a XX. század elején még 2 milliárdnál kevesebb ember élt a földön, de ugyanennek a századnak a végére már 5,7 milliárdra emelkedett a föld lakosainak száma. Ezzel a tendenciával számolva 2015-re több mint 7 milliárd lakosra van kilátás, majd 150 év múlva 8 vagy 9 milliárd valószínűsíthető.² Weber szerint ez a növekedés komoly problémákat okoz, mint például az élelmiszerek szűkössége, térhiány, a szociális rendszerek megterhelése stb. Fontos megjegyezni azt is, hogy már valamennyi ország elkezdte keresni a megoldást ezekre a problémákra. Egyesek születéskorlátozás és szabályozás programjaival, mások büntetések kilátásba helyezésével, megint mások rendkívüli és alkalmankénti kedvezmények felajánlásával próbálják féken tartani a születendő gyermekek számát

A II. Vatikáni Zsinat a szóban forgó téma vizsgálata során arra a következtetésre jutott, miszerint a házasságban a hitvesi szerelmi életet és a teljes életközösséget felelősen kell összehangolni a házasság termékenységével (CSK 113). Ezt az optimális összehangolást nevezhetjük *felelős családtervezésnek*

A Zsinat kimondja: „fontolják meg mi válik maguk és gyermekeik javára: azokéra is, akik már megszülettek, és azokéra is, akik előreláthatólag még születni fognak”; valamint mérleget is az „anyagi és szellemi létföltételeket, végül pedig vegyék figyelembe, mit kíván a közjó a családjukban, hazájukban, sőt az egyházakban is.”³ Az Egyház tehát ilyen vonatkozásban jogosnak ismeri el a gyermekek számának ilyen megfontolásból történő korlátozását. Azaz, azok az általános és alapos házasság fejlődését meghatározó, átfogó döntések, amelyekben a pár maga dönti el Isten színe előtt, közös számvetéssel és meggyezéssel és közösen vállalt felelősséggel, hogy hány gyermeket tervez életre hívni.

Ezen kívül, a tudatlanság okozta problémák is igen jelentősek. A harmadik világ egyes országainak népesedési problémája sok esetben a tudatlanságban gyökerezik. Az ilyen társadalmakban inkább az élet mennyisége és nem annak minősége számít. Ezért a család társadalmi értéke és gazdagsága a nálunk született gyermekek száma alapján került meghatározásra. Így évtizedekkel ezelőtt még valamennyi afrikai népnél nagyobb tiszteletben részesültek a sok gyermekes családok.

1 Juhász J. – Szőke I: *Magyar Értelmező Kéziszótár*. Budapest, 1978, Akadémiai Kiadó.

2 Weber H: *Speciális erkölcszociológia*. Budapest, 2001, SZIT. 374.

3 GS 50

2. NÉPESSÉGFogyás

Ezt a tendenciát már a 19. században lehetett érzékelni, főleg a fejlettebb országokban, mint például Németországban. Ez a folyamat a 70-es években hirtelen mélypontra jutott, hiszen a születésszám a halálozások száma alá süllyedt. Talán ez is a modern világ jellemzője lehet, hiszen nemcsak Németországban jelentett problémát, hanem a többi ipari országokban is elindult ugyanez a folyamat.⁴ Ennek az okai Weber szerint, a következők lehetnek:

1. A generatív viselkedésben bekövetkezett változás. A gyermekeket tudatosan tervezzük. Ez a tervezési szándék mindig is megvolt, de ekkor méginkább irányíthatóvá vált a modern fogamzásgátló szerek alkalmazása révén. Az is érdekes, hogy egyre növekszik azoknak a száma, akik vállalják a házassági köteleket, miközben szándékosan kizárják a házasságnak olyan elemét, mint a gyermekvállalás. Ez a házasság az Egyház Törvény Könyve alapján érvénytelen (1101. Kan.).

2. A nő szerepében és feladatában történt változások. Ez a nők munkavállalásban jelenik meg, mivel a házon kívüli munkavállalás akadályozhatja a gyermekvállalást és csökkentheti a gyermek szülésére és nevelésére fordított időt.

3. A gyermek szerepében történt változások. A gyermekvállalás, ami eredetileg örömet jelentett és Isten áldásának tekintették a házaspárok, most valamiféle megterhelő feladatnak minősül. Ez nyilván onnan eredhet, hogy általános rendelkezések születtek a tankötelezettséget és a törvényes védelmet illetően.

4. Az életkörülményekben is voltak változások, hiszen az urbanizáció, valamint a városiasodás következtében elég szűkösek lettek a lakásviszonyok és a tesmózgásra szánt terek is szűkültek. Ez is hozzájárult a népesség fogyásához

5. Az életstílusban észlelt változások, az egocentrizmus. A 21. században az ember önközpontú lényé vált, csak a saját maga dolgát, örömét, kényelmét keresi és ebben önző lett, így nem áll szándékában családi közösségben élni, sem pedig a gyermek vállalásában és nevelésében örömet lelteni. Ez napjainkban nagyobb figyelmet követel, amikor a nemi identitási zavarok uralkodnak, és így az értékrend még a nemi témákban is kérdésessé vált. Pedig nem csupán isteni, hanem természeti, valamint a biológiai törvény igazolja, hogy nem azonos nemű teremtmények népesítik be a Földet, hanem ellenkezőleg. A teremtéskor Isten férfinak és nőnek teremtette az embert. Ez a terv már akkor is magában foglalta azt a szándékot, amit parancsba adott nekik: „szaporodjatok és töltsétek be a földet” (Ter 1, 27–28). Ma már sok ország hivatalosan is elfogadta az azonos neműek házasságát, holott ez a hajlam még ma is pszichológiai, pszichoszexuális rendellenességnek minősíthető.

6. A házasság szövetségének és jelentésének félreértése. Az Egyházi Törvénykönyv szerint, a házassági szövetségben a férfi és a nő olyan egész életre szóló közösséget hoz

⁴ Weber H: *Speciális erkölccsteológia*. Budapest, 2001, SZIT. 375

létre egymással, amely természeténél fogva a házaspárok javára és a gyermek nemzésére és nevelésére irányul (Kan. 1055)⁵.

3. AZ ELŐREGEDÉS

A népességfogyás témájának tárgyalása után érdemes rögtön az elöregedés helyzetét megvizsgálni. Ez azért van így, mert a népességfogyás egy öregedő társadalmat eredményez. Ebben az vonatkozásban, azokról az országokról és társadalmakról beszélünk, ahol az utóbbi évszázadban a gyermekszületések száma az elhalálozók száma alá csökkent. Ez leginkább a nyugati-európai országokra valamint az Egyesült Államokra, továbbá az ipari és fejlett országokra jellemző. A népességfogyás és az elöregedés ugyanazon mérlegen mérhetők. Így amilyen mértékben csökken a népesség, olyan mértékben öregedik el egy társadalom. Az elöregedés tehát olyan demográfiai folyamat eredménye, amelynek maga az ember az okozója. Ennek a folyamatnak számos hátránya van: a társadalom kihalása, a magány, a reményvesztettség, a depresszió, az öngyilkosság.

4. A BEVÁNDORLÁS

A migráció, mint olyan mindig az emberiséghez tartozott, hiszen azért vándorol örökké, hogy a neki tetsző és szükséges dolgokat – újat és jobbat – megragadja és birtokolja. Ábrahámnak az Úr hívására vándorolnia kellett a családjával, hogy megkaphassák azt a földet, amit megígért neki (Ter 12), a választott nép pedig negyven esztendőn keresztül vándorolt azért, hogy az ígért földjére érkezzék. A Kárpát-medencében letelepedett magyar nép igen hosszú éveken át vándorolt.

Napjainkban azonban egyéb okok merülnek fel, melynek hatására az emberek elhagyják eredeti lakóhelyüket. Ezek az okok lehetnek építő, előrevivő vagy fejlesztő, de kényszerítő jellegűek is. Ezek közül az alábbiakat említeném:

1. Az ember vágya, hogy javítson az életvitelén
2. A nem kívánatos politikai helyzet az adott országban
3. Közgazdaságilag rossz vagy romló feltételek, és amelyeken a politikai szabadság hiánya következtében nehezen javíthat és változtathat
4. Az oktatási intézmények hiánya az adott országban.

A bevándorlás ténye és hatása jelenleg kettéosztotta az Európai Uniót. Ugyanis az Unió két nagy országának vezetői – Egyesült Királyság és Németország – a legutóbbi találkozáson sem tudott közös nevezőre jutni az Unió országai közötti munkavállalást szabályozó határozatok ügyében. David Cameron az Egyesült Királyság miniszterelnöke azt a nacionalista szemléletet képviseli, ami előnyben részesíti a saját állampolgárait a többi európai országok állampolgáraival szemben, főleg a gazdasági és a munkavállalási ügyeket illetően. Az elgondolása szerint Angliában akkor illeti az ott tartózkodó másik

⁵ Erdő P.: *Az Egyházi Törvénykönyv*. Budapest, 2001, SZIT. 725.

uniós ország állampolgárát a munkavállalás, ha már minden helybeli állampolgárnak van állása. Vagyis korlátozni kellene az Angliába betelepülő és munkát vállaló más ország állampolgárait, hogy minden angol állampolgárnak is munkája és megélhetése legyen. Ezzel szemben Angela Merkel sokkal inkább az egység képviselője. Ebben benne van a kisebb, valamint az Unióba belépő újabb államokkal való sorsközösség vállalása is. Azaz az a rendszer, amelyben a tagállamok gazdasági, társadalmi normáit, valamint a jogait és kötelességeit közösen és központilag szabályozzák.

Hasonló nézeteltérések uralkodnak jelenleg az Egyesült Államokban Barack Obama elnök és a republikánusok között. A Washingtoni AP beszámolója szerint a jelenleg öt millió illegális bevándorló nagy gondot okoz, és mivel Obama az ő helyzetüket méltányolná, miközben az ellenzék megkérdőjelezi munkájának hitelességét.⁶

Az afrikai országokban a fentebb felsorolt okok mellett a vallási hovatartozás is jelentősen befolyásolja és kényszeríti egyes országok állampolgárait, hogy országukat akaratuk ellenére elhagyják. Az iszlám fanatizmusa ebből a szempontból nagyobb kárt tesz azokban az országokban, ahol más vallású állampolgárok is laknak.

*Dr. Esiobu Anayo Augustus
tanszékvezető főiskolai docens, GFF*

6 WASHINGTON (AP) – *„The Republicans attribute the swift shift in tone largely to Obama’s plans to move forward with executive actions on immigration that potentially could shield from deportation about 5 million immigrants who are living in the United States illegally. The president has pledged to announce the measures before year’s end; he could act shortly after returning to Washington. The incoming Senate majority leader, Mitch McConnell of Kentucky, has warned that such executive actions would „poison the well” with the new Republican-led Senate and could prevent the GOP from working with Obama on other potential areas of agreement”*